

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Naturvårds- och fiskeenheten
Maria Thordarson
0501-60 54 21

BESLUT
2002-06-24

Diarienummer
511-18299-2001

Sida
1(11)

Rek+mb

Till
Enligt sändlista

Naturreservatet Västerplana storäng i Götene kommun

Beslut om naturreservat enligt 7 kap 4 § miljöbalken

Innehåll
Beslut
Syfte
Föreskrifter
Administrativa data
Beskrivning av naturreservatet
Planeringsbakgrund
Behov av och motiv för skydd
Ärendets handläggning
Upplysningar

Bilagor
Bilaga 1. Beslutscharta
Bilaga 2. Översiktscharta
Bilaga 3. Skötselplan med charta
Bilaga 4. Hur man överklagar

Beslut

Länsstyrelsen beslutar att det område, som på bilagda karta (bilaga 1) avgränsats med streckad röd linje skyddas som naturreservat med stöd av 7 kap 4 § miljöbalken (1998:808).

Naturreservatets namn skall vara **Västerplana storäng**.

Med stöd av 3 § förordningen om områdesskydd (1998:1252), fastställer Länsstyrelsen bifogad skötselplan, bilaga 3. Skötselplanens övergripande målsättningar och riktlinjer skall gälla utan begränsning i tiden.

Länsstyrelsens beslut om naturvårdsområde enligt § 19 NVL daterat den 13 september 1982, dnr 11.126-1064-82, med tillägg den 22 maj 1989, dnr 231-1334-89, upphävs inom de delar som berörs av naturreservatet när föreliggande beslut vunnit laga kraft.

Syfte

Syftet med naturreservatet är att säkerställa följande biologiska, kulturhistoriska och geologiska bevarandevärden:

- en välutvecklad ädellövrik brantskog med en stor förekomst av sällsynta kryptogamer och en rik lundflora
- en kontinuitet av ek i ett nationellt betydelsefullt ekområde
- en mogen ask-alm-lund med en rik kryptogamflora
- en naturlig barrskog med sällsynta vedsvampar
- lämningarna efter historiska odlingssystem från flera skilda tidsepoker
- lagerserier av kambrisk sandsten som exponeras i klevrar och branter
- tillgodose friluftslivets intressen av värdefulla strövområden
- följa upp åtaganden som följer av medlemskapet i den europeiska unionen. Naturreservatet har godkänts av regeringen att ingå i det europeiska nätverket av skyddade områden, Natura 2000.

Syftet skall tryggas genom att:

- lövnaturskogen lämnas till i huvudsak fri utveckling efter avverkning av gran
- befintliga ek-lind-hagar glesas ur och betas även i fortsättningen
- igenväxta hagar med stora ek- och lindnaturvärden restaureras så att värdena knutna till trädskiktet bevaras
- barrnaturskogen lämnas till fri utveckling,
- brynmiljöer med en rik förekomst av blommande träd och buskar bevaras
- besökarna informeras om naturreservatet Västerplana storäng och dess biologiska, kulturhistoriska och geologiska värden

Föreskrifter för reservatet

För att uppnå syftet med reservatet beslutar Länsstyrelsen med stöd av 7 kap 5 - 6 och 30 §§ miljöbalken samt 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken att nedan angivna föreskrifter skall gälla. Vård och förvaltning skall bedrivas i enlighet med fastställd skötselplan, bilaga 3.

A. Föreskrifter enligt 7 kap 5 § miljöbalken om inskränkningar i markägares och annan sakägares rätt att använda mark- och vattenområden.

Utöver förbud och föreskrifter i andra lagar och författningar är det inte tillåtet att:

1. avverka, gallra, röja eller utföra annan skogsvårdande åtgärd
2. ta bort eller upparbeta dött träd eller vindfälle
3. anordna upplag, tippa eller fylla ut med massor
4. borra, spränga, schakta, gräva eller bedriva täkt av något slag, ej heller husbehovstäkt
5. utföra dikning, dämning, rensning eller annan åtgärd som påverkar områdets hydrologiska förhållanden
6. använda kemiska eller biologiska bekämpningsmedel eller tillföra naturliga eller kemiska växtnäringssämnen
7. stödutfodra annat än som övergångsutfodring under högst en vecka under vår respektive höst på särskilt anvisad plats
8. inplantera djur- eller växtarter i landmiljön
9. anlägga väg, parkeringsplats eller led
10. anlägga mark- eller luftledning eller bevattningsledning
11. uppföra byggnad eller därmed jämförbar anläggning, bygga ut befintlig byggnad eller använda den för annat ändamål
12. anlägga eller bygga ut befintlig brygga, pir eller liknande anläggning
13. uppföra mast, torn, antenn, vindkraftverk eller liknande anläggningar
14. anbringa tavla, skylt, inskrift, affisch eller därmed jämförbar anläggning
15. framföra motordrivet fordon annat än på de befintliga brukningsvägarna till pumphuset respektive timmerstugan.

Reparationer och underhåll av befintliga bevattningsledningar, pumphus, vattenreservoar och luftledningar får utföras. Samråd ska ske med Länsstyrelsen innan arbetet påbörjas. I akuta fall ska Länsstyrelsen informeras i efterhand. Markskador ska undvikas.

Reparationer och underhållsåtgärder av befintliga byggnader, bryggor, pir och jämförbara anläggningar får utföras.

Röjning av träd och buskar i anslutning till byggnaderna på fastigheten Hjelmsäter 4:1 får utföras. Nedtagning av träd som kan hota att falla över husen ska föregås av samråd med Länsstyrelsen.

Träd som eventuellt faller utanför reservatsgränsen får sågas och läggas in i reservatet.

Bäckarna får rensas från eventuellt ris och nedfallna träd som kan medföra att vatten däms upp och påverkar mark utanför reservatsområdet.

Befintliga siktgator får hållas fria från sly och smågranar efter samråd med naturvårdsförvaltaren.

B. Föreskrifter enligt 7 kap 6 § miljöbalken samt 3 förordningen (1988:1252) om områdesskydd gällande förvaltning av reservatet.

Naturvårdsförvaltaren eller den som naturvårdsförvaltaren utser har rätt att:

1. märka ut reservatet
2. sätta upp informationstavlor på platser som anges i bifogad skötselplan
3. iordningställa en parkering på plats som anges i bifogad skötselplan
4. utföra åtgärder enligt fastställd skötselplan

Naturvårdsförvaltare och förvaltningsuppgifter:

1. Naturvårdsförvaltare är Länsstyrelsen i Västra Götalands län. Förvaltningen skall ske i nära samverkan med berörda markägare och Götene kommun.
2. Naturreservatet utmärkes genom förvaltarens försorg enligt anvisningar av Naturvårdsverket.
3. Naturvårdsförvaltningen bedrivs enligt skötselplan som fastställs av Länsstyrelsen, bilaga 3. Skötselplanen ska ligga till grund för naturreservatets skötsel och skall vid uppkommande behov revideras.

C. Ordningsföreskrifter för allmänheten enligt 7 kap 30 § miljöbalken

Utöver föreskrifter och förbud i andra lagar och författningar är det inte tillåtet att:

1. framföra motordrivet fordon
2. cykla eller rida
3. tälta eller ställa upp husvagn/husbil
4. göra upp eld
5. skada döda liggande eller stående träd
6. plocka eller gräva upp gräs, örter, mossor, lavar eller svampar. Det är dock tillåtet att plocka bär och matsvamp
7. fånga eller insamla ryggradslösa djur
8. bryta loss, knacka sönder eller föra bort sten från reservatet
9. anordna läger, sätta upp orienteringskontroller eller snitsla spår

Administrativa data

Namn: Västerplana storäng
Kommun: Götene
Areal: 94,8 ha
Fastigheter och ägare: Blomberg 2:99; Arne Jönsson
Hjelmsäter 4:1 ;Edvard Hamilton
Råbäck 1:3; Råbäck Trolmen AB
Västerplana 11:5; Clas Hamilton
Västerplana 21:4; Götene kommun och Blombergs villastads vattenförsörjningsanläggning
Sakägare: Blombergs villastads vattenförsörjningsanläggning
Blombergs villastads vägförening
Birka Kraft AB
Naturvårdsförvaltare: Länsstyrelsen i Västra Götalands län

Allmän beskrivning av naturreservatet

Utförligare beskrivning samt artlista finns i skötselplanen, bilaga 3.

Naturvärden

Reservatet är beläget på västra sidan av Kinnekulle, väster om Medelplana och Västerplana byar. I reservatet ingår en drygt 5 km lång sträcka av Kinnekulles västra brant, som stupar från en plan platåterrass nästan rakt ner i Vänern. Reservatets hagmarker ligger uppe på terrassen i en 200-400 meter bred zon.

Den långa branten ner mot Vänern kläs huvudsakligen av en ädellövdominerad brantskog med lång skoglig kontinuitet. Träden i branten har en rik trädslagsblandning och stor åldersvariation. Mossfloran på klippor och block är artrik, särskilt i anslutning till de höga vattenfall som bäckarna bildar då de forsar nedför stupet.

Uppe på sandstensterrassen där reservatet är som bredast finns en igenväxt ädellöv-hage med grova ekar och lindar, jätteträd, hålträd och grov död ved. De grövsta ekarna står i den norra delen av detta område och på dessa finns fortfarande kvar rester av en värdefull kryptogamflora. Centralt i den breda delen finns fuktiga marker och här har utvecklats en fin alm-ask-lund med tillhörande rik kryptogam- och lundflora. Söder om den igenvuxna ädellöv-hagen finns en nästan dubbelt så stor ek-lind-hage som fortfarande betas. Träden här är grova, men jätteträd och hålträd saknas helt. I ek-lind-hagens södra del finns en smal remsa med välutvecklade brynmiljöer. I den betade ek-lind-hagen och i brynmiljöerna söder om denna växer den regionalt sällsynta sloknunneörten.

Norr om ädellöv-hagarna finns en liten naturlig barrskog med tall och gran samt spridda björkar och aspar. Förekomsten av död ved är stor.

Kulturhistoriska värden

Våren 2001 uppmärksammades ett stort antal stensträngar, rösen, jordvallar och terrasser i Västerplana storäng, vilka utgör fasta fornlämningar. Enligt en preliminär besiktning visar det fossila odlingslandskapet en betydande variation av strukturer med flera historiska skikt där de äldsta kan gå ca 2000 år tillbaka i tiden. En fornlämning finns även i sydöstra delen av reservatet i form av en höglignande stensättning.

Enligt storskifteskartorna var området på sandstensterrassen trädbärande ängsmarker och de norra delarna var barrträdsklädda betesmarker. Vid stupkanten i den södra delen av reservatet finns en plats som enligt tradition kallas Hästhalls kyrka och som nämns i Linnés reseberättelse.

Friluftsliv

Naturresevatets södra del har ett stort värde för det rörliga friluftslivet. Kinnekulleleden passerar genom den betade ek-lindhagen. Från leden har man på sina ställen god utsikt över Väneren. På den plats som kallas Hästhalls kyrka, 300 meter norr om Kinnekulleleden, finns bänkar uppställda i en röjd glänta med ett träkors.

Markanvändning

På 1700-talet var den södra delen av reservatet en lövträdsklädd äng. I slutet av 1800-talet var ekhagarna och lövskogarna uppe på sandstenplatån gles lövträdsklädda enligt den gamla ekonomiska kartan. De var förmodligen fortfarande trädbärande ängar eller hagmarker, troligen ekhagar av de gamla ekarna att döma. Södra delen av de lövklädda markerna på sandstensplatån betas fortfarande. Tre gamla åkrar i söder används som betesmark. Den idag barrplanterade skogen norr om Motorp var en gles lövdominerad blandskog på 1800-talet.

Bebyggelse och anläggningar

I reservatets södra del, i västra kanten av de f.d. åkrarna, finns en vattenreservoar och en ledning från denna ner till pumphuset nedanför branten. En elledning går nere vid Blombergs villastad och fram till en transformator vid strandkanten på Blomberg 2:99, där den försörjer en bevattningspump som står i ett litet pumphus. Det går även en smal brukningsväg hit. Bevattningsledningen går uppför branten och genom betesmarken och vidare till åkermarken. Nedanför branten vid Vänerens strand på Hjelmsäter 4:1, i höjd med Hjelmsäters gård, finns ett litet timmerhus med dass och två lador samt en stenpir och träbrygga. 100 m söder om dessa byggnader finns vid stranden en liten stuga med tillhörande träbrygga. I höjd med gården Storängen finns vid stranden ett pumphus med tillhörande vattenledningar till ovanför liggande åkrar samt luftledning.

Vid stranden på Västerplana 11:5 finns en träbrygga.

Planeringsbakgrund

Riksintressen mm.

Västerplana storäng ligger inom område av riksintresse för naturvärden (NR 12) och kulturmiljövården (KR 11). Det ingår i ett område av högsta natur-

värde i länets naturvårdsprogram. Större delen av reservatet är av mycket högt eller högt naturvärde i lövskogsinventeringen för kommunen.

Kommunal översiktsplan

I den kommunala översiktsplanen (antagen 1990) ligger reservatet inom ett område med särskilda bevarandevärden där verksamheter som påverkar värdena negativt ej bör utföras. Stor hänsyn ska tas till natur- och kulturmiljövårdens, friluftslivets, turismens och de areella näringarnas intressen. Föreskrifterna för naturvårdsområdet "skall noggrant följas". De södra delarna ingår i ett detaljplanelagt område och har angivits som park, förutom en liten bit som angivits som vägmark. Reservatet är förenligt med översiktsplanen och motverkar inte detaljplanen och dess bestämmelsers syften.

Internationell betydelse

Regeringen har redovisat naturvårdsområdet Kinnekulle till EU-kommissionen enligt rådets direktiv 92/43 EEG om bevarande av livsmiljöer samt vilda växter, Natura 2000 (regeringsbeslut 1998). Västerplana storäng är dessutom ett objekt i "lövskog 98" där reservatsbildningen delfinansieras med medel ur EU:s LIFE-fond för naturvårdsåtgärder.

Befintliga områdesskydd

Västerplana storäng ingår i Kinnekulle naturvårdsområde. Länsstyrelsen beslutade om naturvårdsområdet den 13 september 1982.

Behov och motiv för skydd

Naturreservatet ligger i ett nationellt mycket värdefullt ekområde, som huvudsakligen omfattar Kinnekulles västsida. Ett stort antal rödlistade arter är knutna till områdets jätteekar. Livsutrymmet för de rödlistade arterna har dock krympt kraftigt under de senaste århundradena på grund av avverkning av ek och igenväxning/granplantering av gamla ekhagar.

Kombinationen av öppna till mer slutna ekhagar, jätteekar, slutna bestånd av ask-alm-lund och ädellövmik brantskog utgör en värdefull miljö för sällsynta och rödlistade arter.

Med hänsyn till områdets höga naturvärden och med hänsyn till reservatets syften kommer pågående markanvändning att försvåras avsevärt och ett reservatsförordnande erfordras.

Föreskrifterna är anpassade till reservatets syften och värden. De är främst avsedda att begränsa skador på mark samt växt- och djurliv.

Beslutet är förenligt med hushållningsbestämmelserna för mark- och vattenområden enligt 3 och 4 kap. miljöbalken. Reservatet är förenligt med Götene kommuns översiktsplan.

Ärendets beredning

Länsstyrelsen föreslog 1997 till Naturvårdsverket att Västerplana storäng borde avsättas som naturreservat. Naturskyddsföreningen och naturvårds-konsulter har pekat på områdets höga naturvärden. Naturvärdena har framkommit vid flera inventeringar. De har även uppmärksamrats i Skogsvårdsstyrelsens inventering av nyckelbiotoper. Naturvårdsverket gjorde 1998 en ansökan till EU:s LIFE-fond om delfinansiering av kostnaderna för reservatsbildning av ett antal lövskogsobjekt i södra Sverige. Västerplana storäng var ett av objekten som kom att ingå i LIFE- projekt "lövskog -98". Projektet ska avslutas vid halvårsskiftet 2002.

Förslag till skötselplan togs fram av Länsstyrelsen. Förslaget presenterades för berörda markägare i maj 2000. Representanter från EU-kommissionen besökte området i maj 2000. Efter ytterligare kontakter med berörda markägare uppdrog Länsstyrelsen åt SVEFA i april 2001 att värdera det intrång som det planerade naturreservatet medför för berörda fastigheter. Värderingarna utfördes under 2001. En överenskommelse om intrångsersättning är genomförd. Förhandlingar pågår med resterande markägare. Götene kommun gör inget anspråk på ersättning för det intrång naturreservatet innebär på kommunens fastighet.

Västerplana storäng besöktes i maj 2001 av representant från statens lantbruksuniversitet med anledning av att en historisk landskapsanalys tas fram över Kinnekulle. Vid besöket uppmärksammades ett stort antal äldre odlingssår som tidigare inte varit kända. Området besiktigades igen i april 2002 och kommer att bli föremål för noggrann kartering under våren 2002. Skötselplanen har reviderats av Länsstyrelsen med anledning av de nyupptäckta lämningarna. Förslag till beslut har tagits fram av Länsstyrelsen. Förslaget till naturreservat har remitterats till Naturvårdsverket, Götene kommun, Skogsvårdsstyrelsen och Sveriges geologiska undersökningar. Götene naturskyddsförening, Naturskyddsföreningen Skaraborg, Västergötlands ornitologiska förening, Västergötlands svampklubb har fått förslaget för kännedom och eventuellt yttrande.

Berörda mark- och sakägare har samtidigt förelagts att senast den 6 juni 2002 inkomma med eventuella synpunkter på förslaget. Följande synpunkter har inkommit till Länsstyrelsen på förslaget.

Skogsvårdsstyrelsen och Sveriges Geologiska Undersökning tillstyrker bildandet av reservatet.

Fastighetsägarna till fastigheterna Hjelsäter 4:1 och Västerplana 11:5 påpekar att beskrivningen av bebyggelse och anläggningar behöver kompletteras.

Fastighetsägaren till Hjelsäter 4:1 har även framfört ett antal synpunkter på föreskrifterna i reservatet. Fastighetsägaren har även framfört att han vill bli tillfrågad om uppdrag att genomföra gallrings- och röjningsåtgärder i reservatet.

Länsstyrelsens kommentar: Beskrivningen av bebyggelse och anläggningar har kompletterats i texten och på kartan. Föreskrifterna har justerats i sam-

råd med markägarna. Länsstyrelsen noterar att fastighetsägaren är intresserad av att få uppdrag att genomföra skötselåtgärder. Detta styrs dock inte upp i skötselplanen utan hanteras av naturvårdsförvaltaren.

Götene kommun har i huvudsak inget att erinra mot det planerade naturreservatet. Kommunen är dock angelägen om att de informationstavlor som sätts upp i reservatet utseendemässigt, t ex träställningarna, samordnas med kommunens nyuppsatta besöksmålsskyltar. Kommunen är även angelägen om att genom sitt natur- och fornvårdslag få uppdrag från naturvårdsförvaltaren vad gäller skötselåtgärder av mindre omfattning som t ex återkommande röjningar.

Länsstyrelsens kommentar: Informationstavlorna ska samordnas. Texten i skötselplanen har kompletterats med att informationstavlorna utseendemässigt ska samordnas med kommunens besöksmålsskyltar. Länsstyrelsen noterar att kommunen är intresserad av att få uppdrag att genomföra skötselåtgärder. Detta styrs dock inte upp i skötselplanen utan hanteras av naturvårdsförvaltaren.

Ägaren till Råbäck 1:3 har först den 18 juni meddelat att Råbäck 1:3 inte ska ingå i reservatet. Ägaren anser att förvaltning av en myndighet inte är bättre ur naturvårdssynpunkt än förvaltning av markägaren.

Upplysningar

Om det finns särskilda skäl får Länsstyrelsen med stöd av 7 kap 7 § miljöbalken medge undantag från meddelade föreskrifter. Finns det synnerliga skäl får Länsstyrelsen helt eller delvis upphäva detta beslut. Då regeringen med stöd av 7 kap 28 § miljöbalken förklarat reservatet som särskilt bevarandeområde, enligt direktiv 92/43/EEG om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter, gäller särskilda regler för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i detta särskilda bevarandeområde. För alla sådana verksamheter eller åtgärder krävs tillstånd, förutom om åtgärden eller verksamheten direkt hänger samman med eller är nödvändig för skötseln och förvaltningen av det särskilda bevarandeområdet. Länsstyrelsen får lämna sådant tillstånd endast om

1. de villkor som anges i 7 kap 28 b § miljöbalken är uppfyllda, eller
2. regeringen givit tillåtelse och de villkor som anges i 7 kap 29 § miljöbalken är uppfyllda.

Ersättningstalan

I de fall överenskommelse om intrångsersättning inte träffats skall den som vill göra anspråk på ersättning eller kräva inlösen väcka talan hos miljödomstolen. Sådan talan skall väckas inom ett år från det att reservatsbeslutet har vunnit laga kraft vid påföljd att rätten till ersättning eller inlösen annars går förlorad.

Ansvarsfördelning vid insektsangrepp eller liknande
Det ansvar som markägaren har enligt 29 § skogsvårdslagen kommer efter reservatsbildningen att vara statens ansvar.

Detta beslut kan överklagas hos regeringen, Miljödepartementet, se bilaga 4, formulär nr 04.

I detta ärende har länsöverdirektör Göran Bengtsson beslutat och biträdande naturvårdsdirektör Maria Thordarson varit föredragande. I handläggningen har även naturvårdsdirektör Sven Swedberg deltagit samt företrädare för kulturmiljöenheten, Lars Jacobzon, plan och bostadsenheten, Maria Palmqvist och rätts- och veterinärenheten, Göran Fjellman.

Göran Bengtsson

Maria Thordarson